

Література.

1. Алексеева К.А. Державні механізми стимулювання інноваційного розвитку // Економіка та держава – 2009 - №3 – С. 74-76.
2. Денисенко М.П. Інноваційна діяльність підприємств України: суть, оцінка та напрями активізації // проблеми науки – 2008. №6- С. 9-16.
3. Каракай Ю. Роль держави у стимулюванні інноваційної діяльності // Економіка України. – 2006. - № 9.- С. 24-28.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ РЕГІОНУ

***ГУТОРОВ О.І., К.Е.Н., ПРОФЕСОР,
ГУТОВА О.О., К.Е.Н., ДОЦНТ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМ. В.В. ДОКУЧАЄВА***

На теперішній час, на жаль, державні програми різних рівнів, які втілюють реалізацію інноваційної політики, не виконують свою основну функцію – забезпечення інноваційного розвитку. Це відбувається через існуючий розрив між програмами та об'єктами їх реалізації, відсутність реальних стимулів активності підприємців, недовіри до органів виконавчої влади. Звідси витікає інша проблема – підприємці не поспішають ділитися з державою інформацією про свої плани та проекти, не вірять у можливість отримання державного фінансування, а отже, і не звертаються за допомогою до державних фінансово-кредитних установ. Саме з цим пов'язана несистемність реалізації інноваційних проектів, невідповідність їх пріоритетам і потребам розвитку економіки регіону.

Щоб подолати існуючі недоліки і зробити державні та регіональні програми дієвими, слід докорінно змінити підхід до їх формування та реалізації. На нашу думку, при формуванні стратегічних програм і проектів розвитку слід керуватися наступними положеннями:

— зміна підходу до формування програм інноваційно-інвестиційного розвитку. Сьогодні регіональні програми проходять низку етапів від формування до затвердження, на яких практично не відбувається контакту з безпосередніми виконавцями – підприємцями,

максимум вони отримують підтримку на науково-практичних конференціях та інших форумах. А потім під ці програми відбувається відбір проектів, які розроблені окремими підприємствами та організаціями. Ми вважаємо такий підхід не результативним. Слід формувати програми, які стимулюють розробку проектів, а не намагатися зібрати проекти під розроблювану програму;

— формування інноваційного світосприяття. Усі учасники інноваційного процесу на макро-, мезо- та мікрорівні мають критично ставитися до усталеності і прагнути інноваційного розвитку. До цього їх має підштовхувати не тільки програмні стимули, але й система функціонування виробництв;

— підтримка підприємців. Слід зламати стереотип «держава – ворог підприємців», а задля цього державні установи, яким надано функцію стимулювання інноваційного розвитку (зокрема, державного інвестування), мають йти назустріч підприємцям, а не підприємці мають випрошувати підтримку. Необхідно здійснювати пошук підприємств, які здатні розробити та реалізувати інноваційні проекти у провідних напрямках, стимулювати такі проекти;

— підтримка науки. Основним засобом стимулювання наукових досліджень має стати механізм їх замовлення з боку держави та підприємств;

— агропромислова інтеграція. Об'єднання зусиль підприємств з виробництва й переробки сільськогосподарської продукції, інтеграція підприємств за технологічним і територіальним принципами є об'єктивною необхідністю інноваційного розвитку аграрної сфери регіону.

Інноваційний розвиток передбачає формування нових регіональних технологічних систем і підвищення можливостей розвитку кожного регіону шляхом розробки й упровадження принципово нових технологій і товарів. Створення таких новацій у сучасних умовах можливе лише на основі розвитку фундаментальних та прикладних досліджень, об'єднання наукового, виробничого та фінансового потенціалів.

Пріоритетними напрямками діяльності держави в регіоні мають стати науково-технічна, інноваційна та освітня сфери. Дії обласних державних адміністрацій і органів місцевого самоврядування слід спрямовувати на вирішення першочергових завдань інноваційного розвитку аграрної сфери регіону, інструментом забезпечення якого має стати регіональна програма.

Програма має виконувати такі функції:

— визначення пріоритетних напрямів розвитку аграрної сфери регіону з урахуванням загальнодержавних пріоритетів сталого розвитку і вимог гарантування національної безпеки;

— удосконалення нормативно-правової бази регулювання інноваційної діяльності з метою стимулювання інтеграції науки і виробництва, а також міжгалузевої інтеграції у розробці й виробництві інноваційної продукції та запровадженні інноваційних технологій;

— утворення передумов для інноваційної діяльності й концентрації фінансових та матеріальних ресурсів в інтегрованих виробничих формуваннях (типу альянсів) для підтримки реалізації спільних інноваційних проектів підприємств;

— розробка механізмів інтеграції й регулювання інноваційного розвитку підприємств аграрної сфери регіону;

— створення регіональної (інтегрованої міжобласної) інноваційної системи регіону і відповідної інфраструктури (у тому числі інформаційної), спроможної забезпечити ефективне співробітництво підприємств і організацій у процесі інноваційного розвитку;

— розвиток інструментів інвестування інноваційних програм та проектів аграрних підприємств на основі поєднання державного й приватного капіталу, концентрації капіталу в аграрній сфері економіки регіону, утворення спеціалізованих фінансово-кредитних установ, стимулювання активності вітчизняних та іноземних інвесторів;

— забезпечення умов дотримання високих стандартів якості, стандартизації й сертифікації продукції;

— створення організаційно-економічних передумов кооперації наукових установ при проведенні досліджень, спрямованих на розвиток аграрної сфери;

— розвиток системи підготовки наукових, інженерних і управлінських кадрів.

Регіональними інструментами інноваційного розвитку аграрної сфери має бути:

— розробка довгострокової стратегії інноваційного розвитку на основі соціально-економічних, інноваційних і екологічних прогнозів;

— визначення інноваційних пріоритетів, які дозволять отримати найбільший ефект. В умовах обмеженості ресурсів інноваційного розвитку важливо сконцентрувати їх на пріоритетних напрямках розвитку аграрної галузі регіону. При цьому основними критеріями мають бути соціально-економічна ефективність, вимоги продовольчої безпеки й конкурентоспроможність;

— стимулювання розробки інноваційних проектів і програм за визначеними пріоритетами.

Ініціаторами таких проектів мають стати інтегровані виробничі формування та окремі підприємства.

Роль державних і регіональних органів влади полягає у:

— сприянні формуванню інституцій інноваційного розвитку – інтегрованих виробничих (науково-виробничих, науково-виробничо-фінансових) об'єднань (альянсів, кластерів, корпорацій, консорціумів тощо), які здатні акумулювати ресурси та інвестувати їх в інноваційний розвиток;

— забезпеченні захисту інтелектуальної власності, що виникає й використовується у процесі інноваційної діяльності;

— допомозі в інфраструктурному забезпеченні інноваційної діяльності, кадровій підтримці інноваційної діяльності.

Структура державних і регіональних програм складається з декількох змістовних модулів, що окремо відображають розвиток різних сфер соціально-економічної системи. Оскільки основною ідеєю є інтеграція аграрних і промислових підприємств із виробництва харчової продукції, ми пропонуємо регіональну програму інноваційного розвитку аграрної сфери будувати за принципом – поєднати всі цілі, завдання й результати програми, що відповідає ідеї комплексного розвитку.

Вирішення проблем сталого соціально-економічного розвитку регіону неможливе без динамічного розвитку аграрного сектора економіки, прогресивних структурних зрушень, підвищення ефективності та конкурентоспроможності. Перетворення аграрної сфери економіки регіону у високоефективний сектор економіки та гарантування продовольчої безпеки є одним із пріоритетних напрямів дій державних і регіональних органів влади.

З метою реалізації стратегічної мети інноваційного розвитку аграрної сфери визначаються наступні цілі другого порядку:

— удосконалення структури економіки аграрної галузі на основі інноваційно-інтеграційної моделі розвитку;

— зміцнення інвестиційно-інноваційного потенціалу аграрного сектора, активізація інноваційної діяльності, розвиток інфраструктури, сприяння залученню інвестицій;

— створення організаційних, економічних, технічних та технологічних умов для збільшення виробництва сільськогосподарської продукції при суттєвому покращенні їх асортименту та якості;

— підвищення конкурентоспроможності аграрної сфери економіки регіону шляхом створення економічних та фінансових умов для виробництва високотехнологічної продукції, забезпечення технічного й технологічного оновлення виробництва;

— ефективне використання наукового та промислового потенціалу, створення й упровадження високих наукоємних конкурентоспроможних технологій;

— забезпечення науково-технічної та інноваційної діяльності необхідними ресурсами, збільшення обсягів фінансування науки та освіти, підвищення ефективності використання наукового потенціалу, удосконалення механізму формування державного замовлення на підготовку фахівців;

— соціальна розбудова села, забезпечення стабільності та ефективності розвитку агробізнесу, підвищення зайнятості населення та рівня доходів, поліпшення умов і якості життя.

Реалізація поставлених цілей вимагає застосування низки заходів, до яких на нашу думку, відносяться наступні:

— формування правового середовища, яке забезпечить сприятливі умови для створення й діяльності інтегрованих виробничих формувань (альянсів);

— захист інтересів вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції шляхом проведення протекціоністської політики захисту внутрішнього ринку;

— формування нового організаційно-економічного механізму функціонування аграрної сфери шляхом створення інтегрованих виробничих формувань, опрацювання на базі продовольчих альянсів функціонування повного циклу інноваційної продукції;

— забезпечення надходження інвестицій у розвиток аграрної сфери шляхом удосконалення інформаційної системи, залучення коштів іноземних та вітчизняних інвесторів, упровадження системи довгострокового кредитування підприємств, утворення системи державного фінансування інноваційних проектів коштами державних і регіональних фінансово-кредитних установ;

— запровадження системи стимулювання розробки конкурентоспроможних технологій, продуктів, обладнання і технічних засобів із залученням наукового потенціалу України та інших зарубіжних держав відповідно до пріоритетних напрямів розвитку аграрної сфери на основі інтеграції науки та виробництва, що сприятиме прискоренню їх упровадження у виробництво;

— збільшення обсягів фінансування наукових досліджень за

рахунок усіх джерел, збільшення економічної віддачі наукових досліджень шляхом доведення їх до рівня завершених інноваційних пропозицій, застосування механізму державного замовлення на наукові розробки;

— здійснення підготовки й перепідготовки кадрів для потреб інноваційного розвитку аграрної галузі, фінансування освітніх заходів і програм;

— сприяння утворенню у структурі аграрних інтегрованих формувань консалтингових центрів, кадрове та інформаційне забезпечення діяльності консультантів;

— формування комплексної інфраструктури аграрного ринку, створення регіональної системи моніторингу ринку сільськогосподарської та харчової продукції, здійснення інтервенційних та заставних операцій для стратегічно важливих видів сільськогосподарської продукції;

— формування системи поточного і стратегічного науково-технологічного прогнозування, створення й корегування на цій основі стратегічних планів та визначення наукових, науково-технічних та інноваційних пріоритетів розвитку;

— досягнення належної якості та безпеки сільськогосподарської продукції й продовольства, гармонізації державних стандартів із міжнародними вимогами;

— установа чітких критеріїв застосування режиму надання пільг та інших заходів стимулювання інноваційного розвитку підприємств аграрної сфери регіону;

— створення умов, за яких стає невикідним застосування застарілих технологій у сільському господарстві та харчовій промисловості, зокрема, використання фінансових санкцій;

— задоволення потреб підприємств агропромислового комплексу у продукції машинобудування та хімічної галузі шляхом надання допомоги в отриманні кредитів (державні гарантії), розвитку лізингу, дофінансування проектів розвитку виробництва.

Реалізація заходів щодо забезпечення інноваційного розвитку аграрної сфери дає підстави очікувати позитивні зрушення в розвитку не тільки аграрних та переробних підприємств, але й соціально-економічної та екологічної системи регіону в цілому.

Фінансування цих заходів має здійснюватися спільними коштами державного й обласних бюджетів, а також зацікавлених підприємств. З огляду на іноземний досвід, ми вважаємо, що частка державних коштів у фінансуванні заходів інноваційного розвитку має

становити не менше 20–30%; фінансування конкретних дослідницьких проєктів спільних з підприємствами – не менше 50%.

Ефективність реалізації заходів інноваційного розвитку аграрної сфери регіону можна оцінити за допомогою цільових індикаторів:

— зростання обсягів виробництва високоякісної продукції сільського господарства та переробної промисловості до рівня, необхідного для забезпечення науково обґрунтованих норм споживання на внутрішньому ринку регіону та задоволення потреб інших регіонів і експортних потреб;

— збільшення обсягів і частки інноваційної харчової продукції високої якості, яка спроможна конкурувати на вітчизняному та іноземних ринках;

— досягнення високої економічної ефективності виробників на всіх ланках технологічного ланцюга – від сільськогосподарського виробництва до харчової промисловості;

— підвищення продуктивності праці в сільському господарстві та переробній промисловості за рахунок використання інноваційної техніки й технологій;

— зростання обсягів інвестицій в інноваційний розвиток аграрної сфери регіону, що забезпечить подальше розширене відтворення;

— досягнення ефекту масштабу завдяки інтеграції аграрних та промислових підприємств у харчових альянсах, укрупнення площ землекористування, поєднання потенціалу основних засобів виробництва;

— активізація інноваційної діяльності підприємств і установ, розвиток галузевої та фундаментальної науки;

— підвищення зайнятості сільського населення, рівня оплати праці та якості життя;

— оптимізація структури зовнішньоторговельного обороту завдяки зменшенню імпорту продовольчих товарів.

Унаслідок реалізації передбачених заходів можна отримати наступні позитивні результати:

— на макрорівні – збільшення внеску аграрної сфери у приріст валового внутрішнього продукту, підвищення ефективності діяльності економічних суб'єктів, активізація інноваційної діяльності, поліпшення структури виробництва й реалізації продукції за рахунок підвищення питомої ваги інноваційної продукції, покращення структури зовнішньоторговельного обороту, зростання податкових надходжень до державного бюджету;

— на мезорівні – розвиток соціально-економічної системи регіонів,

збільшення валового регіонального продукту, удосконалення структури економіки регіону, підвищення ефективності діяльності підприємств аграрної сфери, ріст виробництва й реалізації інноваційної продукції, надходжень до обласних і місцевих бюджетів, послаблення соціального напруження, зниження цін і підвищення якості продовольчої продукції, зростання якості життя населення, надходжень до обласних та місцевих бюджетів;

— на мікрорівні – активізація інноваційної діяльності підприємств аграрної сфери і суміжних галузей, збільшення прибутку, віддачі капіталу, вкладеного у виробництво, покращення фінансово-економічного стану підприємств, створення передумов для зростання конкурентоспроможності підприємств, збільшення частки нематеріальних активів;

— в інноваційній сфері регіону – підвищення обсягів фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, ефективності науково-технічних організацій, зміцнення зв'язків між наукою і виробництвом, скорочення циклу розробки й упровадження інновацій;

— у соціально-економічній сфері регіону – підвищення якості життя населення, забезпечення населення високоякісними продуктами харчування, створення нових робочих місць у сільській місцевості, збільшення заробітної плати та доходів;

— у сфері освіти й науки – зростання обсягів фінансування освіти і науки, попиту на наукові дослідження й розробки, освітні послуги, науково-технічні кадри, кваліфікованих фахівців з пріоритетних напрямів інноваційного розвитку, рівня доходів науковців і освітян, збереження робочих місць, запобігання відтоку наукових кадрів;

— в аграрній сфері регіону – збільшення обсягів виробництва високоякісної конкурентоспроможної продукції, економічної ефективності діяльності підприємств, забезпечення сталого розвитку й економічної стійкості до змінних умов ринку.

Реалізація регіональної інноваційної політики в аграрній сфері забезпечить підвищення інноваційної активності підприємств і організацій, розвиток науково-технічного і технологічного потенціалу економіки регіону, позитивні структурні зрушення в економіці, надасть поштовху науково-технічному прогресу. Виконання пропонованих заходів стане суттєвим внеском у вирішення головної соціально-економічної проблеми – підвищення ефективності суспільного виробництва, життєвого рівня населення, національної безпеки.

Загалом реалізація стратегії інноваційного розвитку аграрної

сфери сприятиме створенню ефективної інноваційної системи регіону, організаційно-економічних і правових передумов для комплексної реалізації науково-технічного і виробничого потенціалу, налагодження ефективної взаємодії між державою, наукою й виробництвом, прискоренню реалізації результатів науково-технічної діяльності, оновленню виробництва на інноваційній основі.

Регіональна політика інноваційного розвитку аграрної сфери має реалізовуватись через стратегічні плани, програми інноваційного розвитку, діяльність підприємств і організацій за умови наявності необхідного організаційно-економічного, правового, кадрового, фінансового та іншого забезпечення. Успіх реалізації стратегії інноваційного розвитку залежить від повноти залучення управлінського, науково-технічного, професійного, виробничого, інтелектуального потенціалу регіону.

СТАН І ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

***ІГНАТЬЄВА Т.Г., * АСИСТЕНТ,
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ***

У сучасних умовах виникає об'єктивна необхідність забезпечення прискореного переходу економіки України на інноваційну модель розвитку, що обумовлюється можливістю отримання значного суспільного ефекту від впровадження інновацій. Так, застосування інновацій сприяє структурним зрушенням і перерозподілу ресурсів за перспективними напрямками соціально-економічного розвитку, зниженню матеріало- та енергоємності виробничих процесів, зростанню продуктивності факторів виробництва, підвищенню конкурентоспроможності товарів і послуг тощо [1, с. 322]. З огляду на викладене, актуальності набуває дослідження стану, особливостей і проблем реалізації інноваційної моделі розвитку підприємств аграрної сфери України, сучасні соціально-економічні, науково-технічні та технологічні аспекти функціонування якої характеризуються глобалізацією ринку,

---

* Науковий керівник – Губенко В.І., д.е.н., професор